

МЕХАНІЗМ ІНТЕГРАЦІЇ СТРАХОВИХ КОМПАНІЙ З БАНКАМИ У СИСТЕМІ ВЗАЄМОДІЇ УЧАСНИКІВ ФІНАНСОВОГО РИНКУ

ЄРМОШЕНКО А. М.

кандидат економічних наук

Київ

На сучасному етапі розвитку фінансового ринку взаємодія його учасників все більше характеризується інтеграцією надаваних послуг, що проявляється у намаганні фінансових установ запропонувати зручність та корисність послуг для споживачів, відступаючи від їх масовості і переходячи до пристосування до певних вимог та потреб клієнтів, а також індивідуалізації послуг. Необхідно зазначити, що інтеграція фінансових установ є порівняно новим явищем для фінансового ринку України, тому на сьогодні не сформовано єдиного підходу до формування механізму інтеграції фінансових установ та його складових.

У сучасних умовах особливої актуальності набуває механізм інтеграції страхових компаній (СК) із банками, оскільки останні займають монополісну позицію на фінансовому ринку за обсягами надання послуг та капіталізації. У цілому, вітчизняний фінансовий ринок характеризується переважанням обсягів діяльності банків над небанківськими фінансовими установами, в тому числі, над страховими компаніями. Це не дозволяє останнім повністю реалізовувати їхні інвестиційні функції, а також стримує формування довіри споживачів до фінансового ринку. Саме тому формування засад для розробки механізму інтеграції страхових компаній з банками є однією зі складових подальшого розвитку фінансового ринку України.

Більшість існуючих визначень «інтеграції» поєднують в собі саму трактовку цього поняття, чинники, що мають вплив на зазначений процес, а також результати інтеграції. У цілому в науковій літературі, інтеграція розглядається з декількох аспектів:

- ✦ як об'єднання видів діяльності та розбудову організаційних відносин;
- ✦ як об'єднання економічних суб'єктів, що передбачає об'єднання капіталів та спільне використання ресурсів;
- ✦ як форма взаємодії між постачальниками послуг і споживачами на основі поєднання бізнес-процесів, пов'язаних з управлінням інформаційними, фінансовими та трудовими ресурсами.

Цілями статті є систематизація понятійного апарату механізму інтеграції страхових компаній з банками, визначення місця інтеграції страхових компаній і банків у загальній системі їхньої взаємодії

Для розробки механізму інтеграції страхових компаній з банками важливе значення має визначення ключових вихідних положень, пов'язаних із трактуванням

інтеграції та її різних форм, а також складових підсистем даного механізму. До них належать: інтеграція і взаємодія страхових компаній з банками, механізм інтеграції страхових компаній з банками, консолідація, кооперація, фінансова конвергенція, фінансовий конгломерат.

Слід зазначити, що наукова література містить в собі велику чисельність визначень поняття «інтеграція» (від латинського «*integration*» – «об'єднання»), однак єдиної думки з цього приводу на сьогодні не існує. У загальному значенні під даним поняттям розуміють процес розвитку, результатом якого є досягнення єдності і цілісності всередині системи, заснованої на взаємодії окремих спеціалізованих елементів [6]. За визначенням філософського словника, інтеграція може мати місце як в рамках вже існуючої системи, що веде до підвищення рівня її цілісності і організованості, так і при виникненні нової системи із раніш непов'язаних елементів [8, с. 210]. Разом з тим у науковій літературі, інтеграція розглядається не лише як процес, але і як стан «зв'язаності» окремих елементів диференційованих складових і функцій системи в ціле [2]. З нашої точки зору, під інтеграцією можна вважати певний «стан», якщо йдеться про результати відповідного процесу об'єднання складових системи.

Систематизація теоретичних засад інтеграції фінансових установ потребує визначення поняття «взаємодія страхових компаній з банками», яке є більш широким поняттям, ніж «інтеграція страхових компаній з банками». Під нею слід розуміти сукупність взаємообумовлених дій, що виникають в результаті здійснення впливу суб'єктами взаємодії (СК, банк, споживач, держава) один на одного. Інтеграція як форма взаємодії СК і банків, може бути реалізована за рахунок операцій злиття/поглинання організацій, через розширення діяльності однієї або групи компаній, інтеграції процесів розробки фінансових послуг або процесів дистрибуції. У альтернативний спосіб інтеграція може бути досягнута між економічними суб'єктами, що належать до однієї або різних ринків, шляхом організації взаємозалежних мереж, стратегічних альянсів або синдикатів, в яких процеси виробництва і реалізації продуктів підлягають колективному розподілу.

Місце інтеграції СК і банків у загальній системі їхньої взаємодії показано на *рис. 1*.

У результаті аналізу літературних джерел установлено, що на сьогодні не зустрічається усталеного поняття «механізм інтеграції», при цьому, в переважній більшості випадків, складові цього терміну застосовуються окремо. Так, за визначенням тлумачного словника слово «механізм» визначається: (1) як система, що визначає порядок певного виду діяльності або процесу; (2) як сукупність процесів, з яких виходить певне фізичне, хімічне, фізіологічне або інше подібне явище. Крім того,

у науковій літературі широко застосовується визначення механізму як сукупності підсистем, об'єднаних організаційними й інформаційними зв'язками та процесами, що спрямовані на досягнення певної мети [9, с. 61]. Виходячи з даного визначення «механізм інтеграції страхових компаній з банками» – це сукупність підсистем, що включає в себе принципи і форми інтеграції, інструменти управління інтеграцією, а також інструменти управління ризиками інтеграції, що функціонують на основі взаємозалежних зв'язків і мають на меті досягнення єдності і цілісності всередині системи.

З метою формулювання категоріального апарату механізму інтеграції СК з банками потребують обґрунтування терміни близькі за значенням до поняття «інтеграція страхових компаній з банками», такі як: «банківське страхування», «консолідація», «кооперація», «конвергенція» (рис. 2).

На думку більшості іноземних дослідників, головним чинником розповсюдження інтеграції між СК і банками стала фінансова конвергенція, при цьому наслідками даного явища є утворення нових фінансових об'єднань, до складу яких увійшли представники різних

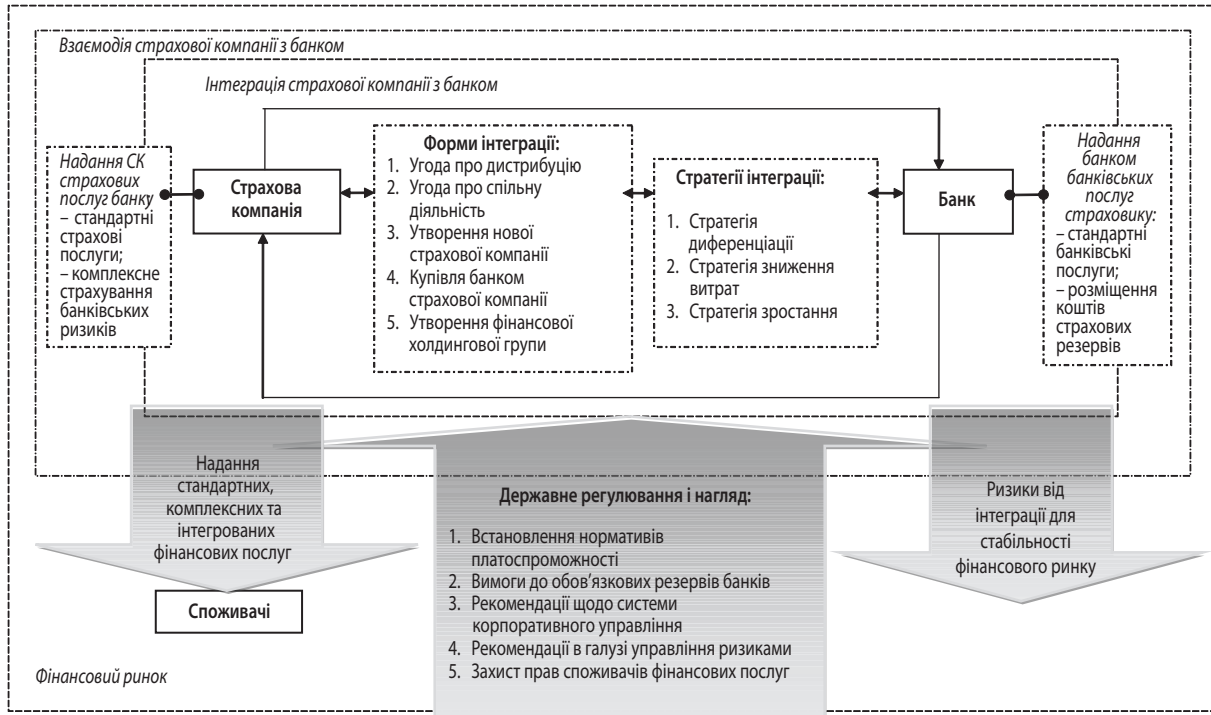

Рис. 1. Місце інтеграції страхових компаній і банків у взаємодії цих фінансових установ (складено автором)

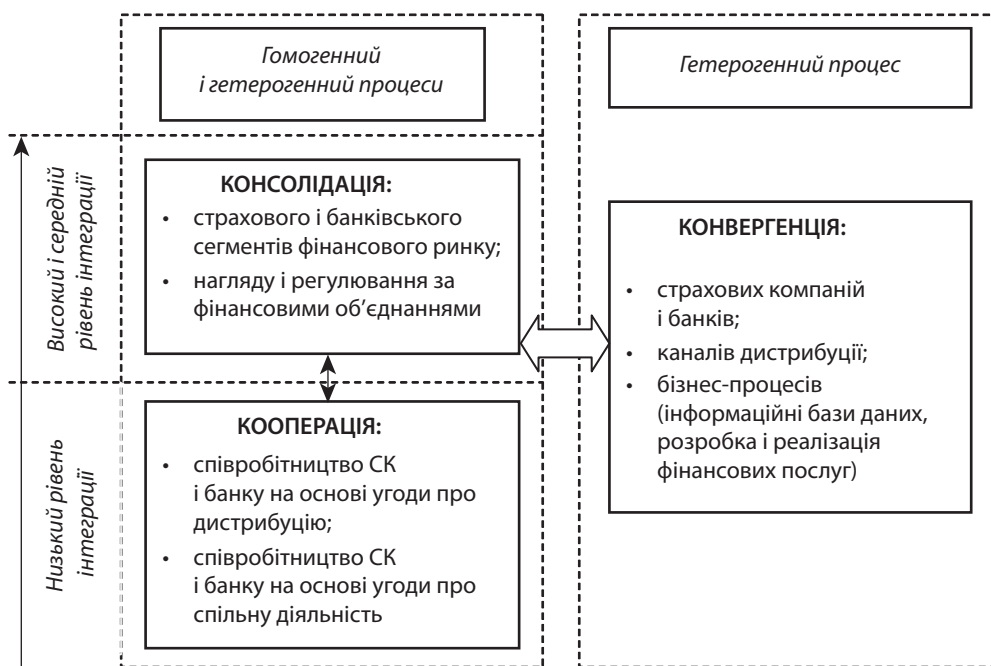

Рис. 2. Характеристика розбіжностей між поняттями, що застосовуються для трактування інтеграції СК з банками (складено автором)

сегментів фінансового ринку, розповсюдження банківського страхування та інтеграція фінансових послуг.

Крім того, наслідком конвергенції як гетерогенного процесу на фінансовому ринку стало утворення фінансових конгломератів. Під цим поняттям слід розуміти одну з форм реалізації інтеграційних процесів СК з банком, і являє собою фінансове об'єднання, очолюване фінансовою установою, принаймні один із суб'єктів якого належить до страхового ринку і принаймні один – до банківського ринку.

Що стосується поняття «консолідація», то більшість науковців і практиків трактують його як об'єднання фінансових установ на основі операцій злиття/поглинання, створення спільних підприємств і стратегічних альянсів. Слід зазначити, що на відміну від конвергенції, консолідація може передбачати як інтеграцію фінансових посередників одного виду, так і декількох видів.

З нашої точки зору, процеси консолідації і конвергенції є тісно пов'язаними між собою, однак ототожнення між ними нами вважається недоцільним. По відношенню до інтеграції страхових компаній з банками конвергенція є гетерогенним процесом за своєю природою, тобто різною за походженням, складом і характеристиками. У свою чергу, консолідація, на нашу думку, може носити як гетерогенний, так і гомогенний характер, і, таким чином, є більш загальним поняттям, ніж конвергенція. Крім того, в

контексті інтеграції СК з банками поняття «консолідація» слід застосовувати по відношенню до консолідації сегментів фінансового ринку, що може призводити до запровадження консолідованого нагляду і регулювання за фінансовими об'єднаннями. Разом з тим, поняття «конвергенція», як більш вузький термін, у порівнянні з консолідацією, може використовуватись по відношенню до конвергенції фінансових установ, та конвергенції каналів дистрибуції. Останнє визначення є підґрунтям для розповсюдження «*bancassurance*» (у вузькому розумінні – продаж банками страхових послуг), «*assurfinance*» (продаж страховими компаніями банківських послуг) і «*allfinanz*» (продаж страхових і банківських послуг у одній фінансовій установі).

На відміну від консолідації і конвергенції, поняття «кооперація» є дещо вужчим і в контексті інтеграції страхових компаній з банками його слід трактувати як співробітництво фінансових установ при низькому рівні інтеграції. Таким чином, до кооперації зазначених фінансових установ можна віднести угоду про дистрибуцію і угоду про спільну діяльність між СК і банком. Проведене дослідження дозволило зробити висновок, що інтеграції фінансових установ останнім часом приділяється все більше уваги з боку науковців, однак не спостерігається єдності у трактуванні поняття «інтеграція СК з банками». Підтвердженням цього є огляд дисертацій з даного питання, представлений у *табл. 1*.

Таблиця 1

Огляд основних дисертацій з питань інтеграції СК з банками

Автор і назва роботи	Ключові визначення	Коментар
1	2	3
Арутюнян Р. Р. Розвиток інтеграційних процесів в діяльності банків та страхових компаній [1]	Інтеграція банківської та страхової діяльності полягає у розвитку процесів поступового об'єднання діяльності банків та СК (від спільного продажу послуг до створення спеціалізованих фінансових установ), спрямованих на отримання економічного ефекту, що досягається в результаті взаємодії трудових, матеріальних та фінансових ресурсів	У результаті поступового об'єднання діяльності СК і банків, утворюються не тільки спеціалізовані фінансові установи, але й фінансові групи на чолі з фінансовою установою. Крім того, для отримання економічного ефекту від інтеграції необхідною є обов'язкова наявність інформаційних ресурсів
Бут Т. В. Розвиток інтеграції страхового банківського бізнесу [3]	Інтеграція страхового і банківського бізнесу розглядається через призму страхування банківських ризиків	Страхування банківських ризиків є однією з форм взаємодії СК з банками і не може розглядатись як інтеграція цих фінансових установ
Клапків Ю. М. Формування консолідованої банківсько-страхової бізнес-архітектури [4]	Консолідація банківського та страхового бізнесу – сукупність економічних взаємовідносин між банками та СК, пов'язаних зі зрощенням і об'єднанням банківського та страхового бізнесу з метою посилення фінансового потенціалу, урізноманітнення спектру фінансових послуг, підвищення прибутковості та мінімізації фінансових ризиків	З нашої точки, повна інтеграція СК з банком є можливою, але не обов'язковою формою інтеграції цих фінансових установ для «урізноманітнення спектру фінансових послуг». Іноземний досвід свідчить, що достатнім для цього є створення стратегічного альянсу між СК і банком
Кожевникова І. М. Фінансово-економічні взаємовідносини СК і банків [5]	Взаємні відносини між страховими компаніями і банками знаходять своє відображення у банківському страхуванні, що складається із двох підсистем: 1) об'єкти страхування і ризики, що є загальними для всіх суб'єктів господарювання; 2) страхування ризиків банку	Взаємні відносини СК і банку проявляються не лише в банківському страхуванні у розумінні автора роботи, але й у поєднанні бізнес-процесів розробки і реалізації фінансових послуг, диверсифікації діяльності, передачі ризиків тощо

1	2	3
Романова Г.О. Формування механізму взаємодії страхових компаній з банками [7]	Механізм взаємодії СК з банками представлений чотирма послідовними блоками: 1) розрахунково-касове обслуговування, управління інвестиційними ресурсами та володіння частками в статутному капіталі; 2) різні програми страхування банківських ризиків; 3) мінімізація кредитного ризику банку при реалізації програм іпотечного та споживчого кредитування; 4) взаємодія в галузі надання фінансових послуг	Робота присвячена обґрунтуванню механізму взаємодії, однак прослідковується недостатність висвітлення особливостей інтеграції СК з банками

На нашу думку, під інтеграцією СК з банками слід розуміти процес їхньої взаємодії, результатом якого є досягнення єдності і цілісності бізнес-процесів, пов'язаних із задоволенням інтересів власників, держави і споживачів. Слід зазначити, що позитивні результати від інтеграції страхової компанії і банку є основним спонукальним чинником даного процесу. Інтеграція є цілком логічною, якщо вона своїми результатами має зниження операційних затрат, підвищення прибутку або поєднання зазначених ефектів.

ВИСНОВКИ

Підґрунтям розповсюдження інтеграції СК з банками є фінансова конвергенція на світових ринках фінансових послуг, що призвела до утворення фінансових конгломератів як однієї з форм реалізації гетерогенних інтеграційних процесів між СК з банком, що являє собою фінансове об'єднання, очолюване фінансовою установою, принаймні один із суб'єктів якого належить до страхового ринку і принаймні один – до банківського ринку.

Механізм інтеграції страхових компаній з банками являє собою сукупність підсистем, що включає в себе принципи і форми інтеграції, інструменти управління інтеграцією, а також інструменти управління ризиками інтеграції, що функціонують на основі взаємозалежних зв'язків, і мають на меті досягнення єдності і цілісності всередині системи. ■

ЛІТЕРАТУРА

- 1. Арутюнян Р. Р.** Розвиток інтеграційних процесів в діяльності банків та страхових компаній : автореферат дис. ... канд. екон. наук: 08.00.08 / Р. Р. Арутюнян. – Одеса, 2007. – 22 с.
- 2.** Большая советская энциклопедия [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://dic.academic.ru/dic.nsf/bse/162275/%D0%98%D0%BD%D1%82%D0%B5%D0%B3%D1%80%D0%B0%D1%86%D0%B8%D1%8F>. – 14.02.2012. – Назва з екрану.
- 3. Бут Т. В.** Развитие интеграции страхового и банковского бизнеса: дис. ... канд. екон. наук : 08.00.10 / Кубан. гос. ун-т. / Т. В. Бут. – Ставрополь, 2007. – 183 с.
- 4. Клапків Ю. М.** Формування консолідованої банківсько-страхової бізнес-архітектури / Ю. М. Клапків : дис. ... канд. екон. наук: 08.00.08 / Тернопільський національний економічний університет. – Тернопіль, 2011. – 249 с.
- 5. Кожевникова И. Н.** Финансово-экономические взаимоотношения страховых организаций и банков : авто-

реф. дис. ... канд. екон. наук : спец. 08.00.10 / И. Н. Кожевникова. – М., 2004. – 22 с.

6. Райзберг Б. А. Современный экономический словарь. 5-е изд., перераб. и доп. [Электронный ресурс] / Б. А. Райзберг, Л. Ш. Лозовский, Е. Б. Стародубцева. – М. : ИНФРА-М, 2007. – 495 с. – (Б-ка словарей «ИНФРА-М»). – Режим доступа : <http://slovari.yandex.ru/dict/economic>

7. Романова А. О. Формирование механизма взаимодействия страховых компаний с банковскими учреждениями / А. О. Романова : дис. ... канд. екон. наук: 08.00.10. – Москва, 2005. – 231 с.

8. Философский энциклопедический словарь [гл. редакция : Л. Ф. Ильичев, П. Н. Федосеев, С. М. Ковалев, В. Г. Панов]. – М. : Сов. Энциклопедия, 1983. – 840 с.

9. Чухно А. А. Господарський механізм та шляхи його вдосконалення на сучасному етапі / А. А. Чухно // Економіка України. – 2007. – № 3. – С. 60 – 67.